

ความเป็นเมือง: อาชญากรรมและการออกแบบสภาพแวดล้อม เพื่อป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เมือง

กุลธิดา มาลาม¹

Received: November 18, 2024; Revised: December 4, 2024;

Accepted: December 20, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมือง ผลกระทบของการเกิดอาชญากรรมจากความเป็นเมือง และข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เมือง พบว่า เมื่อการขยายตัวของเมืองทำให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ทำให้โครงสร้างทางสังคมมีความสลับซับซ้อนและยากที่จะควบคุมให้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้ในระยะเวลานานขึ้น ซึ่งการออกแบบสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับประชากร

¹ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ email: kunmalam@gmail.com

ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองที่ลักษณะเป็นมหานคร จะช่วยสนับสนุนให้การ
สอดส่อง ดูแล และจัดระเบียบทางสังคมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผ่านกลไก
การสร้างพื้นที่ปลอดภัยสาธารณะที่ทุกคนสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วย
เสริมสร้างให้พื้นที่ชุมชนเมืองลดความเสี่ยงในการเผชิญหน้ากับ
อาชญากรรม และทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนมีความยั่งยืน อันเป็น
ผลลัพธ์เชิงบวกที่สืบเนื่องมาจากการสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้กับสังคม
ที่อาศัยอยู่ ซึ่งจะช่วยลดการสูญเสียทรัพยากรจากการก่ออาชญากรรม โดย
ที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ แก่สังคมโดยรวม

คำสำคัญ: ความเป็นเมือง, การขยายตัวของเมือง, อาชญากรรม,
การออกแบบสภาพแวดล้อม, การป้องกันอาชญากรรม

Urbanization: Crime and Environmental Design to Prevent Crime in Urban Areas

Kunthida Malam²

Abstract

This academic article aims to present the concept of urbanization, the impacts of crime from urbanization and the considerations for designing an environment to prevent crime in urban areas. When urban expansion causes continuous economic and social development, the social structure becomes complex and difficult to control in a short period. Designing an environment that is consistent with the population living in a metropolitan area will help support more effective social monitoring, care, and organization through the mechanism of creating public safety spaces where everyone can

² Graduate School of Public Administration, Major of Criminal Justice Administration, National Institute of Development Administration (NIDA), email: kunmalam@gmail.com

be a part of helping to strengthen urban communities to reduce the risk of encountering crime and make people's lives sustainable. This is a positive outcome resulting from creating security for the society in which they live, which will reduce the loss of resources from crime without creating any benefits for a whole society.

Keywords: Urbanization, Urban sprawl, Crime, Environmental design, Crime prevention

บทนำ (Introduction)

อาชญากรรม (Crime) หมายถึง การกระทำที่ผิดจากบรรทัดฐานของสังคมโดยมีรูปแบบ ระดับความรุนแรง รวมถึงความถี่ของการเกิดอาจแตกต่างกันในแต่ละสังคม โดยจำแนกลักษณะของสังคมเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ สังคมเมืองและสังคมชนบท อันเป็นผลมาจากโครงสร้างและสภาพแวดล้อมทางสังคม นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาประเด็นดังกล่าวและเชื่อว่ามีผลต่อการเกิดพฤติกรรมการก่ออาชญากรรมของคนในสังคม (ชานี คนไว, 2560)

ทั้งนี้ลักษณะอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางเศรษฐกิจมากกว่า

สังคมในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนในยุคปัจจุบันเลือกที่จะย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น จึงทำให้โครงสร้างทางสังคมเกิดการขยายตัวและมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ซับซ้อนอย่างมากจากความเป็นพหุสังคม (Plural society) และเกิดเป็นกระบวนการที่เรียกว่า “ความเป็นเมือง” (Urbanization) ด้วยสัญญาณความเป็มนุษย์จึงจำเป็นต้องแก่งแย่งทรัพยากร เพื่อเพิ่มโอกาสในการอยู่รอดของตนเอง ดังนั้นการควบคุมอาชญากรรมในชุมชนเมืองโดยการออกแบบสภาพแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพตามหลักการวางผังเมือง ซึ่งจะทำให้อาชญากรเข้าถึงตัวบุคคล และทรัพย์สินได้ยากกว่าเดิม หัวใจสำคัญของการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการควบคุมอาชญากรรม เพื่อบรรเทาความหวาดกลัวของประชาชนคือ การลดโอกาสในการกระทำความผิดและเพิ่มพื้นที่ปลอดภัยให้แก่สังคม (Stuart & Taylor, 2021)

แม้ว่ามาตรการทางกฎหมายจะพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อโลกาภิวัตน์ แต่ปัจจุบันจากลักษณะการขยายตัวของเมืองกลับทำให้อาชญากรรมเกิดขึ้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการพัฒนาความเป็นเมืองจะกลายเป็นศูนย์รวมที่ดึงดูดปัจจัยในการดำรงชีวิตของประชากรลักษณะของชุมชนย่อยๆ ภายในชุมชนเมืองจึงมีการกระจายตัวอย่างหลากหลาย ความแปรผันของปัจจัยตามสภาพแวดล้อมทางสังคมทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant behavior) เนื่องจากสังคมเมืองจะถูกรายล้อมไปด้วยบ้านเรือนผู้คน อาคารพาณิชย์ ห้างสรรพสินค้า สถานบันเทิง และชุมชนแออัด คดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจึงมีตั้งแต่อาชญากรรม

ดั้งเดิมไปจนถึงอาชญากรรมที่มีความรุนแรงสูง ดังนั้นการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เพื่อร่วมกันป้องกันพื้นที่ส่วนตัวของตนเอง ทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้จากความใกล้ชิดและเอาใจใส่จากคนในครอบครัว โดยเฉพาะการร่วมมือกันของคนในชุมชนจะช่วยให้การสอดส่องดูแลพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย (Guardian) รวมถึงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้มีความสะอาดตาและสะดวกต่อการใช้งาน เช่น การเพิ่มแสงสว่างในจุดที่อับสายตาผู้คน และการออกแบบพื้นที่ให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกัน จะช่วยเบี่ยงเบนความสนใจในการก่ออาชญากรรม เพราะได้ใช้เวลาที่จะเป็นช่องโอกาสให้ก่ออาชญากรรมในกิจกรรมที่เสริมสร้างความคุ้นเคยของสมาชิกในชุมชนแทน (ศุภลักษณ์ ใจเรือง, 2556)

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมือง ผลกระทบของการเกิดอาชญากรรมจากความเป็นเมือง และข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เมือง ซึ่งเนื้อหาในบทความประกอบด้วย 6 หัวข้อ ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมือง 2) การขยายตัวของเมืองในโลกยุคปัจจุบัน 3) ผลกระทบของการเกิดอาชญากรรมจากความเป็นเมือง 4) ข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เมือง 5) องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ และ 6) บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมือง

ความเป็นเมืองเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นพลวัตในชีวิตประจำวันของประชากร ซึ่งประชากรจะย้ายถิ่นฐานจากชุมชนชนบทเข้ามาสู่ชุมชนเมือง กระทั่งมีการปรับโครงสร้างทางกายภาพขึ้นมาใหม่ จากการคาดการณ์ขององค์การสหประชาชาติประมาณการว่าในปี ค.ศ. 2041 ประชากรโลกจะเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองมากถึง 6,000 ล้านคน (Department of Economic and Social Affairs, 2019) ความเป็นเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้พื้นที่ขยายตัว มิติในบริหารการพัฒนาของแต่ละประเทศทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม จะเกิดการขยายขยายของโครงสร้างและวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งฉายภาพวิวัฒนาการของมนุษย์ในอีกขั้นหนึ่งให้ผู้คนให้การยอมรับที่จะเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่นและแออัด ทั้งนี้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโครงสร้างทางสังคมจะสลับซับซ้อนมากกว่าที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติที่ผ่านมา

United Nations (1995) กำหนดเกณฑ์พื้นที่ที่เป็นเมือง จำแนกเป็น 3 ประการดังนี้ 1) การแบ่งเขตพื้นที่การปกครองย่อยตามเกณฑ์เฉพาะ เช่น รัฐบาลท้องถิ่น จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ หรือสัดส่วนประชากรที่เป็นเกษตรกร; 2) การแบ่งเขตพื้นที่ศูนย์กลางการปกครอง; และ 3) การแบ่งเขตพื้นที่บางขนาดให้เป็นเมืองโดยไม่คำนึงถึงขอบเขตการปกครอง ทั้งนี้ในปัจจุบันลักษณะการตั้งถิ่นฐานของสังคมเมืองจะมีลำดับ

ชั้นของความเป็นเมืองตามขนาดประชากร ขนาดของพื้นที่ และการคมนาคมที่จะเชื่อมเข้าสู่ชุมชน ทั้งยังทำให้พื้นที่นั้นมีศักยภาพในติดต่อสื่อสาร การขนส่งสินค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีมากกว่าพื้นที่อื่นที่ปราศจากองค์ประกอบข้างต้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความเป็นเมืองได้เร็วขึ้นคือ พื้นที่ที่สามารถควบคุมกิจกรรมการผลิตและการหมุนเวียนของทุน ทำให้องค์กรที่มีศักยภาพเพียงพอเข้ามาวางรากฐานทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในเมืองที่เป็นมหานคร (Super city) ที่จะสร้างแรงดึงดูดให้ผู้คนหลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เพราะอัตราการจ้างงานที่มากกว่าสังคมชนบท ลักษณะการกระจุกตัวทางเศรษฐกิจเช่นนี้ จะทำให้พื้นที่นั้นกลายมาเป็นยอดพีระมิดของความเป็นเมือง ผู้คนในพื้นที่อื่นๆ จะเริ่มอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามายังศูนย์กลางนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดการขยายลำดับชั้นของความเป็นเมืองจากล่างขึ้นบน จึงเรียกลักษณะความเป็นเมืองรูปแบบนี้ว่า “เอกนคร” (Primate city) เป็นปรากฏการณ์ที่เมืองหนึ่งได้รับการพัฒนามากกว่าเมืองอื่นภายในประเทศเดียวกัน ลักษณะที่ชัดเจนของเมืองดังกล่าวจะพิจารณาจากขนาดของประชากร โดยคิดจากจำนวนของประชากรในเมืองนั้นต่อประชากรทั้งหมดของประเทศ ตัวอย่างลักษณะดังกล่าวเช่น ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส เป็นต้น (Clark, 1988)

เมืองแบบนี้จะทำให้ระบบเมืองทั้งหมดขาลง เพราะความเป็นเอกนครจะทำให้พื้นที่ของเมืองนั้นและบริเวณโดยรอบกลายเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมต่างๆ จึงมีความหนาแน่นของประชากรค่อนข้างมาก

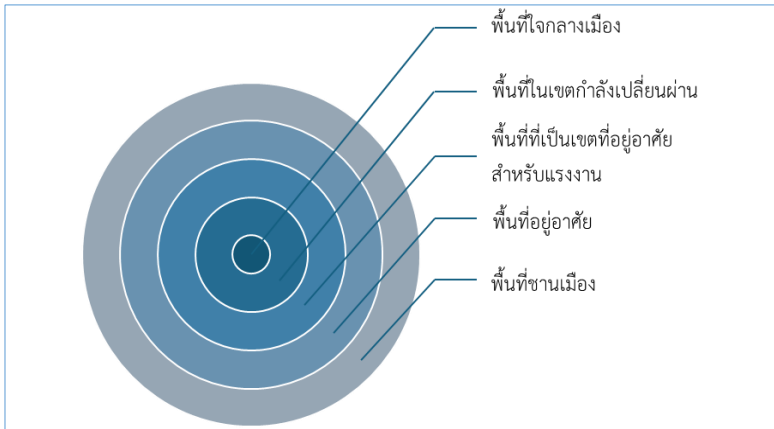
และปัญหาที่ตามมาอีกจำนวนมาก โดยเฉพาะภาวะประชากรล้นเมืองและความหลากหลายของประชากร ที่จะกระทบต่อโครงสร้างของสถาบันทางการเมืองและการบริหารประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางสังคมที่มาจากหลายทิศทาง การไม่แบ่งแยกพื้นที่ในการผลิตจะทำให้ประสิทธิภาพในแง่ของผลตอบแทนที่มากขึ้น รวมถึงการบริโภคสินค้าและบริการสาธารณะก็จะมี ความกระจุกตัวเพียงแคในมืองเดียวเช่นเดียวกัน ทุกอย่างล้วนเกิดจากการใช้ศักยภาพจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเมืองที่มากกว่าพื้นที่อื่น เพราะโครงสร้างพื้นฐานที่ดีจะยังทำให้พื้นที่และอุตสาหกรรมเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจเกิดการแบ่งงานกันทำ (Division of work) ที่เอื้อต่อการแบ่งปันความรู้ เพื่อสร้างเทคนิคในการผลิตให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะเชื่อว่าผลผลิตที่มาจากประชากรขนาดใหญ่กว่าย่อมทำให้เกิดส่วนเพิ่ม (Surplus) ที่มากกว่าประชากรขนาดเล็ก ความเหนือกว่าของเมืองแบบเอกรนครแสดงให้เห็นถึงปัญหาเชิงการบริหารที่ขาดการบูรณาการมิติทางสังคมและการพัฒนาที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ระบบทุนนิยมแบบฟังงามีความแข็งแกร่งมากขึ้น (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2556) นอกจากนี้ทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับความเป็นเมืองและการเกิดอาชญากรรมประกอบด้วย 2 ทฤษฎีดังนี้

1. ทฤษฎีวงแหวน

ทฤษฎีวงแหวน (The concentric zone theory) ถูกนำเสนอโดย Park and Burgess (1967) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิวัฒนาการของสังคมสมัยใหม่คือ การเติบโตของเมืองใหญ่หรือมหานคร ซึ่งโครงสร้างของสังคมจะเปลี่ยนแปลงในมิติที่มีความเปราะบางทางสังคมมากขึ้น อาทิ การจราจร ปัญหามลพิษ และการกระทำความผิดต่างๆ ซึ่งกระบวนการขยายตัวของเมืองจนกลายเป็นมหานครตามโครงสร้างการเติบโตของเมืองจำแนกเป็น 5 เขตพื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่ใจกลางเมือง 2) พื้นที่ในเขตกำลังเปลี่ยนผ่าน 3) พื้นที่ที่เป็นเขตที่อยู่อาศัยสำหรับแรงงาน 4) พื้นที่อยู่อาศัย และ 5) พื้นที่ชานเมือง ซึ่งมีข้อสังเกตดังนี้

พื้นที่ใจกลางเมือง (Loop) พื้นที่นี้จะเป็นย่านธุรกิจ ซึ่งจะอยู่ล้อมรอบพื้นที่ในเขตกำลังเปลี่ยนผ่าน (Zone in transition) โดยที่พื้นที่นี้จะมีการอพยพของอุตสาหกรรมการผลิตและธุรกิจ ขณะที่พื้นที่ที่เป็นเขตที่อยู่อาศัยสำหรับแรงงาน (Zone of working men's homes) จะเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงสำหรับแรงงานเป็นจำนวนมาก เพื่อหลีกเลี่ยงจากความเสื่อมโทรมในพื้นที่ในเขตกำลังเปลี่ยนผ่าน แต่ยังคงต้องการการเข้าถึงการคมนาคมที่สะดวกระหว่างสถานที่ทำงานและที่อยู่อาศัย พื้นที่วงนอกสุดจะมีความเข้าใกล้เขตชานเมืองมากที่สุดเรียกว่า พื้นที่อยู่อาศัย (Residential zone) เป็นพื้นที่สำหรับครอบครัวเดี่ยวที่ไม่ได้มีความซับซ้อนระหว่างความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว และอยู่ห่างไกลจากใจกลางเมืองอย่างมาก ลักษณะการขยายตัวของเมืองมักจะทำให้เกิดอัตรา

การเกิดของประชากรเพิ่มมากขึ้น ผู้คนต้องเกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบทางสังคม (Social disorganization) และพัฒนาความร่วมมือเพื่อทำให้เกิดจุดสมดุลของสังคม (Equilibrium) อย่างไรก็ตาม ความไม่เป็นระเบียบทางสังคมถือเป็นสภาวะปกติที่เกิดขึ้นร่วมกับการกระบวนกรขยายตัวของเมือง ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชากรที่อพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมือง จากการศึกษาการขยายตัวของพื้นที่เมืองรีอัลโต (Rialto) ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามีชุมชนสลัมและคนไร้บ้านในเขตเสื่อมโทรมหรือชนกำลังเปลี่ยนผ่าน แต่ภายใต้สังคมดังกล่าวจะเต็มไปด้วยความหลากหลายของวัฒนธรรม เช่น อันธพาล และกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มแบบ ฮิปปี (Hippy) สำหรับพื้นที่ชานเมือง (Commuter zone) เป็นพื้นที่ที่พบอาชญากรรมได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นบริเวณที่ผู้คนเพียงใช้เป็นเพียงเส้นทางสัญจรไป-กลับที่เชื่อมต่อระหว่างที่อยู่อาศัยรอบนอกเขตเมืองกับที่ทำงานใจกลางเมืองและไม่ได้มีเหยื่อเดิๆ ให้เป็นเป้าหมายสายตา จึงไม่เป็นการเปิดโอกาสให้อาชญากรเข้ามาก่อเหตุได้อย่างง่ายดายเหมือนกับพื้นที่อื่น สามารถแสดงลักษณะของวงแหวนตามทฤษฎีเป็นดังภาพ 1

ภาพ 1 แสดงลักษณะของวงแหวนตามทฤษฎีวงแหวน

ที่มา : ปรับจาก Smith, 2024

2. ทฤษฎีความไร้ระเบียบทางสังคม

ทฤษฎีความไร้ระเบียบทางสังคม (Social disorganization theory) ถูกนำเสนอโดย Shaw and McKay (1942) สังคมในช่วงประวัติศาสตร์เริ่มมีวิวัฒนาการของมนุษย์ทั้งด้านสังคม คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อสร้างบรรทัดฐานและรากฐานเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม ระบบสาธารณสุข รวมถึงสถาปัตยกรรมสำหรับโลกยุคใหม่ หลังจากนั้นสังคมมนุษย์จึงมีการตั้งถิ่นฐานที่ขยายใหญ่ขึ้นตามลำดับ เพราะความรู้สึกหวาดกลัวว่าสังคมจะล่มสลายจากความยากจนอดอยาก ลดลง จึงทำให้มนุษย์มีการจัดระเบียบทางสังคมได้ กระทั่งราวศตวรรษที่ 19-20 เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหญ่ขึ้น สังคมเริ่มเกิดการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างมนุษย์ตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้

พื้นที่เมืองเกิดการกระจุกตัวของ การตั้งถิ่นฐานและเกิดการผสมผสาน ลักษณะเชิงกายภาพให้เข้ากับบรรทัดฐานแบบสังคมเมืองเพื่อแสวงหา โอกาสเชิงเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตามลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ของผู้คน ในสังคมเมืองย่อมมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา รวมถึงความเชื่อที่แตกต่างกัน จนก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งระหว่าง แรงงานและเข้าสู่ช่วงที่สังคมไร้ระเบียบอีกครั้ง ทำให้การควบคุมทางสังคม เพื่อป้องกันอาชญากรรมและพฤติกรรมการเบี่ยงเบนมีประสิทธิภาพลดลง

การขยายตัวของเมืองในโลกยุคปัจจุบัน

การขยายตัวของเมือง (Urban sprawl) หมายถึง การเติบโตของ เมืองอย่างรวดเร็ว โดยมีข้อพิจารณาจากการขยายตัวของพื้นที่ที่มีความไร้ ระบบระเบียบของผังเมือง ปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการขยายตัวของเมืองใน ปัจจุบันทุกมิติของการพัฒนาล้วนมีส่วนในการเร่งการขยายตัวให้เพิ่มขึ้น อาทิ มิติทางสังคมสามารถครอบคลุมถึงประเด็นการเพิ่มขึ้นของประชากร ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ตลอดจนความสามารถในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยและการ เป็นเจ้าของที่ดิน หรือแม้แต่มิติทางการเมืองที่รัฐต้องทำหน้าที่กำกับ ดูแล และวางแผนให้การขยายตัวอยู่ในขอบเขตและเหมาะสมต่อการ ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ในมิติของสิ่งแวดล้อมการขยายตัวของเมืองจะยังทำให้พื้นที่ เกษตรกรรมและป่าไม้สูญหายไป เพราะต้องการพัฒนาเส้นทางคมนาคม รวมถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติจะถาโถมและเกิดเป็น ปัญหาที่รัฐต้องเข้ามาระดมสมองในอนาคตต่อไป (Chetty, 2023)

การขยายตัวของเมืองเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องมาจากปรากฏการณ์ความเป็นเมืองที่มีการบูรณาการระหว่างมิติทางเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาประกอบการพิจารณา เพื่อรองรับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างเหมาะสม ตัวแบบการขยายตัวของเมืองแบบรวมศูนย์กลาง (Concentric zone model) เป็นการอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของเมืองที่มีความเกาะกลุ่มกันตามแต่ละส่วนของพื้นที่ จึงมีการกระจุกตัวของประชากรและการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรในแต่ละวงแหวนแตกต่างกัน ซึ่งความเป็นเมืองในแต่ละยุคจะมีวิวัฒนาการที่แตกต่างกัน ยุคก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมพื้นที่เชิงเศรษฐกิจจะถูกจำกัดไว้ในขอบเขตขนาดเล็กและใกล้แหล่งน้ำ แม้ว่าในยุคปัจจุบันพื้นที่เชิงเศรษฐกิจถูกผลักออกจากศูนย์กลาง เพื่อรองรับการตั้งสำนักงานและโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่ทฤษฎีข้างต้นยังคงให้ความสำคัญกับศูนย์กลางความเป็นเมืองอยู่ เนื่องจากเป็นแหล่งของเงินทุนและระบบการบริหาร ซึ่งกิจกรรมที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหล่านี้จะต้องอยู่ที่ใจกลางเมือง ด้วยเหตุผลที่ว่าค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าการผลิต การกระจาย และการค้าสินค้าปลีกของพื้นที่รอบนอก รวมถึงการคมนาคมที่ช่วยทำให้เกิดการกระตุ้นจากศูนย์กลางไปยังพื้นที่ชานเมือง (Urban design lab, 2022)

พัฒนาการความเป็นเมืองและการขยายตัวจากศูนย์กลางมาสู่พื้นที่โดยรอบในปัจจุบันจะถูกยกระดับตลอดเวลา เพื่อกระจายความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านมาตรวัดเรื่องเวลาขนาดของพื้นที่รูปแบบการปกครอง ความหนาแน่นของประชากร และความพร้อมของ

โครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมการผลิตที่กระจายตัวออกไปจะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในสาธารณูปโภคขนาดใหญ่มากขึ้น ซึ่งจะดึงดูดการจ้างงานและการเคลื่อนย้ายแรงงาน และลดการเป็นเอกนครของเมืองหลวงมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดสังคมรวมศูนย์แบบพหุลักษณะ (Polycentric city) ซึ่งจะเพิ่มศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่เมืองอื่น โดยการวางแผนจัดการพื้นที่เมือง จะกระตุ้นให้การขยายตัวของเมืองอยู่ในระดับที่การพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตของประชากรเกิดขึ้นอย่างสมดุล ประเทศอินเดียเป็นตัวอย่างของการขยายตัวของเมืองที่ปราศจากการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาของโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอและการว่างงานในเขตชุมชนเมืองสูง จนส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดลง ดังนั้นการวางแผนระบบพื้นที่เมืองที่สอดคล้องกับภูมิรัฐศาสตร์จะช่วยให้ประชากรเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจของเหมาะสม และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คนได้อย่างเต็มศักยภาพของความเป็นเมือง (OECD, 2015) นับแต่ปี ค.ศ. 2000 จนถึงปัจจุบันประชาคมโลกพยายามกระจายการเติบโตไปยังพื้นที่ชนบท ซึ่งได้พัฒนาที่เน้นการเติบโตของเมืองหลักเป็นสำคัญและส่งเสริมการกระจายความเจริญในพื้นที่เมืองรอง ผ่านกลไกการดำเนินงานของท้องถิ่นด้วยวิธีการถ่ายโอนรายได้ เพื่อดึงศักยภาพของท้องถิ่น (Localization) ในการบริหารจัดการด้านภาษี และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางเชิงรุกดังกล่าวจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างความเป็นเมืองและชนบท เพื่อให้การพัฒนาทุกมิติเกิดความยั่งยืน

กระแสของโลกยุคปัจจุบันการใช้อยู่พื้นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data) จากเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICTs) จะทำให้รูปแบบการขยายตัวของเมืองเข้าสู่การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของสังคมเมืองแบบใหม่ ซึ่งจะยกระดับการแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะให้มีความสะดวก รวดเร็ว และครอบคลุมคุณภาพชีวิตของประชากรในทุกชุมชนจนเกิดเป็น การพัฒนาที่เรียกว่า “เมืองอัจฉริยะ” (Smart city) ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าว จะช่วยให้การขยายตัวของเมืองได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนให้เข้า มาร่วมมือกัน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมใน เหมาะสมกับพื้นที่มหานครต่างๆ จึงเกิดการทดลองในชุมชนชานเมือง (Suburbanization) ที่มีศักยภาพสูง เพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานให้ มีประสิทธิภาพจนกลายเป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัยและมีความยั่งยืน โครงสร้าง พื้นฐานของเมืองอัจฉริยะประกอบด้วย การจัดหาพลังงานธรรมชาติ การ จัดการน้ำและขยะ การจัดการระบบขนส่งสาธารณะ การจัดการความ ปลอดภัยในพื้นที่สาธารณะและระบบไฟฟ้า เทคโนโลยีสารสนเทศเป็น ปัจจัยสำคัญของกระบวนการขยายตัวของเมืองทั้งในพื้นที่มหานครหรือ แม้แต่พื้นที่เมืองอื่นๆ เนื่องจากจะช่วยให้รัฐสามารถควบคุมระบบ โครงสร้างพื้นฐานของเมืองได้และสามารถใช้ทรัพยากรอย่างมี ประสิทธิภาพสูงสุดตามโน้ตทัศน์ความเป็นเมือง เทคโนโลยีสารสนเทศและ การพัฒนาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของทุกสรรพสิ่ง (IoT) ในรูปแบบการ สื่อสารแบบไร้สาย โดยการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยการผลิต บริการ และ

แอปพลิเคชัน ทั้งยังทำให้การรับรู้และการตัดสินใจในการพัฒนาโครงสร้างของเมืองทันต่อสถานการณ์ (Shahidehpour et al., 2018)

ลักษณะของเมืองที่มีการขยายขยายการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะจะทำให้พื้นที่เขตชานเมืองมีศักยภาพ โดยการวางรากฐานความเป็นอัจฉริยะให้แก่ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม พลังงาน การดำรงชีวิต การคมนาคมขนส่ง พลเมือง และการบริหารจัดการ อย่างในประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed countries) หลายประเทศบนโลกได้วางระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนความเป็นเมืองให้กับพื้นที่ที่เป็นเมืองรองภายในประเทศของตนเอง เช่น ประเทศเยอรมนีได้วางเป้าหมายการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านนวัตกรรมยานยนต์ และชีวภาพ รวมถึงการสร้างระบบนิเวศที่อำนวยความสะดวกด้านนวัตกรรมให้กับเมืองมิวนิค (Munich) และการยกระดับให้เมืองแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt) เป็นศูนย์กลางด้านการเงินขนาดใหญ่ของประเทศและทวีปยุโรป (Parilla & Berube, 2014) หรือแม้แต่ในประเทศแถบเอเชีย โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจที่มีความสำคัญทั้งในเชิงขนาดของพื้นที่ ภูมิศาสตร์ ประชากร และเศรษฐกิจอย่างประเทศจีนได้วางกำหนดให้เมืองเซินเจิ้น (Shenzhen) เป็นเขตเศรษฐกิจที่จะดึงดูดภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม โดยการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและอื่นๆ รวมถึงการสร้างสถาบันเพื่อผลิตแรงงานที่มีทักษะสูง ทั้งยังทำให้พื้นที่เหล่านี้มีการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์สำหรับอยู่อาศัยร่วมด้วย จึงกลายเป็นพื้นที่โครงการการ

พัฒนาแบบการใช้พื้นที่อย่างผสมผสาน (Mixed-use project) และระบบบริการสาธารณะที่เชื่อมโยงไปยังเมืองสำคัญอื่นๆ ที่น่าจับตามองอย่างมาก (Chen & Lin, 2021)

ผลกระทบของการเกิดอาชญากรรมจากความเป็นเมือง

ข้อเท็จจริงของความเป็นเมืองคือ ความหลากหลาย (Diversity) ของปัจจัยที่มาระจุกรวมกันในพื้นที่ และจะดึงดูดความใกล้ชิดของพฤติกรรมมนุษย์ที่มีเป้าหมายเดียวกัน การขยายตัวของเมืองมีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรมตามธรรมชาติของสังคม โดยเฉพาะในเขตมหานครหรือเมืองขนาดใหญ่ Malik (2016) พิจารณาว่าอาชญากรรมจะมีอัตราสูงขึ้นตามระดับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม จำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ ความยากจน การศึกษา ความหนาแน่นของประชากร ความเป็นเมือง และการอพยพย้ายถิ่นฐาน ปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่ความไร้ระเบียบของสังคมที่มาจากการระจุกตัวของประชากรบางกลุ่ม เพราะความอ่อนแอของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่สามารถควบคุมสมาชิกในครอบครัวได้ อัตราการเกิดอาชญากรรมจะยิ่งมีนัยสำคัญ เมื่อเกิดปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนที่ห่างมากขึ้น คนในสังคมจะยิ่งรู้สึกว่าการตนเองมีความเสียเปรียบในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะสังเกตได้ว่าการพัฒนาพื้นที่ในเขตเมืองมีความยืดหยุ่นกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ United Nations Human Settlements Programme (2016) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมของเมืองจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคมด้านประชากรโลกที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และยิ่งถ้าเป็นเมืองมหานครจะกลายเป็นจุดหมายของการอพยพย้ายถิ่นฐานทั้งแบบถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ภายใต้แรงขับเคลื่อนของระบบเศรษฐกิจและโลกของการแข่งขัน ทำให้ประชากรที่อยู่ในเขตเมืองเกิดความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ (Victimization) ของอาชญากรรม ผู้คนจะเกิดความรู้สึกหวาดกลัว อาชญากรรมจนกระทบกับการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากนี้โลกปัจจุบันมีการขยายความเป็นเมืองด้วยเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง จึงกระตุ้นให้เกิดอาชญากรรมแบบใหม่ที่เป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเรียกว่า “อาชญากรรมไซเบอร์” (Cybercrime) จะเห็นว่าอาชญากรรมมีการกลายพันธุ์ค่อนข้างมาก เพราะความเป็นเมืองจะดึงดูดการพัฒนาและทรัพยากรในการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับมนุษย์คนหนึ่ง ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นกลไกสำคัญที่เอื้อให้ประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองเข้าใกล้เป้าหมายในชีวิตได้อย่างรวดเร็ว

บทความนี้ได้จำแนกลักษณะผลกระทบจากความเป็นเมืองที่มีอิทธิพลต่ออัตราการเกิดอาชญากรรมเป็น 4 ประการดังนี้

1) การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน ลักษณะของสังคมที่มีความสามารถในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกันเกิดจากความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาเชิงพื้นที่ ทำให้ความแตกต่างในการจ้างงานและรายได้ในเขตเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การเข้าถึงสินค้าและบริการสาธารณะ การมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกกว่าเขตชนบท ลักษณะเหล่านี้จะทำให้

ศักยภาพในการตัดสินใจของประชากรที่มีต่อการดำรงชีวิตมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้การบริหารจัดการเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมาย ส่วนหนึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบประโยชน์สูงสุดที่ประชากรจะได้รับจากพฤติกรรมนั้น (รัฐศานติ เพชรหมู, 2564)

2) การวางแผนงานของประชากร จากการเปรียบเทียบระหว่างการจัดสรรเวลาให้กับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายกับประโยชน์ที่จะได้รับ การวางแผนงานจึงทำให้อาชญากรขาดช่วงของการได้รับผลประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่องรายได้ ทั้งนี้ประชากรที่มีระยะเวลาว่างงานนานมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมมากกว่าประชากรที่งานทำหรือประชากรที่มีระยะเวลาเพียงสั้นๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราว่างงานจะทำให้คนมองว่าต้นทุน (Cost) ในการเลือกกระทำผิดกฎหมายเป็นศูนย์ ขณะที่การถูกจ้างงานไม่ได้เป็นต้นทุนที่มีมูลค่าตั้งแต่แรกเช่นเดียวกัน ดังนั้นการตัดสินใจเลือกที่จะก่ออาชญากรรมจึงเป็นการกระทำที่ทำให้ผลประโยชน์ที่ตามมาสามารถเพิ่มน้ำหนักให้คนเหล่านั้นกลายเป็นพลเมืองที่มีเหตุมีผลมากขึ้น ตามมุมมองของสัตว์เศรษฐกิจได้ (รัฐศานติ เพชรหมู, 2564)

3) การเติบโตทางเศรษฐกิจ โอกาสในการก่ออาชญากรรมจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ช่องว่างของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีผลักดันให้โครงสร้างการบริหารประเทศที่ครอบคลุมการจัดทำบริการสาธารณะของภาครัฐและภาคเอกชน การตัดสินใจในการกระทำความผิดจะมุ่งเป้าไปที่การแสวงหาประโยชน์ส่วนตน มักจะเกิดขึ้นในรูปแบบของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic crimes) อาทิ การฟอกเงิน การ

ลักลอบนำเข้าสินค้าหนีภาษี การลักลอบขนเงินเข้าประเทศ และการค้ามนุษย์ข้ามชาติ (ดิเรกฤทธิ์ บุษยธนากรณ์ และสุมนทิพย์ จิตสว่าง, 2565) นอกจากนี้ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองยังทำให้คนในสังคมเกิดความโลภตามกระแสของทุนนิยม (Capitalism) จนเกิดพฤติกรรมการกระทำความผิดในอาชญากรรมที่ระดับความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยอานิสงส์ของความสะดวกสบายในการใช้เส้นทางการคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานของเมืองก่ออาชญากรรมพิเศษ (Special crimes) ที่เพิ่มแรงจูงใจต่อการกระทำความผิด เพื่อแลกกับมูลค่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับมากขึ้นตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ซึ่งอาชญากรรมการค้ามนุษย์ข้ามชาติสามารถสะท้อนการกระจุกตัวอยู่อย่างแออัดของประชากรในเขตเมือง จึงเปิดโอกาสให้การขนย้ายคนและการก่ออาชญากรรมอื่นร่วมด้วยทำได้ง่ายดาย โดยเฉพาะการลักลอบขนสินค้าผิดกฎหมายจากพื้นที่แถบชายแดนของประเทศเข้ามาขายในประเทศ เพื่อกระจายไปยังพื้นที่ที่การคมนาคมขนส่งและโครงสร้างพื้นฐานสามารถสนับสนุนโอกาสให้เข้าถึงชุมชนได้ (กุลธิดา มาลาม, 2567)

4) การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile delinquency) มีความสืบเนื่องมาจากการขยายตัวของเมือง ที่เกิดจากปัญหาความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวที่เปราะบาง โดยเด็กส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจกระทำความผิดที่เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคม มักมีสาเหตุมาจากการไม่ได้อยู่อาศัยกับพ่อแม่จึงขาดการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม แม้แต่ปัญหาของการคบเพื่อนที่มีการกลั่นแกล้งกันภายในกลุ่ม จนกระทบ

ต่อการเป็นที่ยอมรับของสังคมเฉพาะของเด็ก ทั้งนี้การอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แออัดและเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข ก่อปรกับการขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา จึงทำให้เกิดการเลือกซึมซับและเลียนแบบพฤติกรรมที่มีระยะเวลาที่ยาวนานพอ ด้วยเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้พื้นที่เขตเมืองเกิดกระกระทำความผิดของเด็กมากกว่าพื้นที่เขตชนบทคือ ชุมชน (Community) ที่จะไม่เพียงแต่รวบรวมคนที่มีวัฒนธรรมคล้ายๆ ไว้ด้วยกัน แต่ยังมีกลไกการกีดกันและมองข้ามคนที่แตกต่างหรือคนนอก (Outsider) จนเกิดแรงผลักดันให้อาชญากรรม (Harris, 2020) การใช้ชีวิตของเยาวชนในยุคที่เกิดการขยายตัวของเมืองมักจะอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) และรู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้น จากสาเหตุที่ผู้ปกครองหย่าร้างกัน จึงเกิดความสัมพันธ์ของครอบครัวที่หละหลวมและขาดการดูแลเอาใจใส่ จนเริ่มมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จึงมีการคบค้าสมาคมกับกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนคล้ายๆ กัน นอกจากนี้ความเป็นเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงสิ่งผิดกฎหมายได้ง่ายขึ้น เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในทุกมิติและสื่อโซเชียลมีเดียเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เยาวชนเข้าถึงวิธีการทำสิ่งผิดกฎหมายได้ทุกที่ทุกเวลา (Ferdoos & Ashiq, 2015)

ข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เมือง

การออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมตามแนวคิดการออกแบบการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม (Crime Prevention through Environmental Design: CPTED) เป็นแนวคิดที่มุ่งแสวงหาวิธีการป้องกันอาชญากรรมและพื้นที่ชุมชนที่มีความปลอดภัยมากขึ้น รวมถึงยังเชื่อว่าสภาพแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้นการออกแบบเมืองให้มีความน่าอยู่โดยการวางผังเมืองที่เหมาะสม จึงมีความสำคัญกับองค์ประกอบเชิงพื้นที่และมาตรการด้านความปลอดภัยของรัฐ ทั้งนี้การก่ออาชญากรรมมักจะทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ความหวาดกลัวต่ออาชญากรรม” (Fear of crime) เป็นลักษณะที่ผู้คนในสังคมรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งความรุนแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจะทำให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของคนในเมืองเปลี่ยนไป (Cozens et al., 2022) โดยการแสดงปฏิกิริยาที่แตกต่างกันจำแนกเป็น 5 พฤติกรรมดังนี้ (จอมเดช ตรีเมฆ, 2565)

1) พฤติกรรมการหลีกเลี่ยง โดยการลดความถี่ในการออกจากเคหสถานและการเดินทาง เพื่อลดโอกาสในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดอาชญากรรม

2) พฤติกรรมการป้องกัน พฤติกรรมนี้จะเป็นการขีดขวางไม่ให้ตนเองตกเป็นเหยื่อของอาชญากร ประกอบด้วย 2 วิธีคือ การป้องกันที่อยู่อาศัยและการป้องกันตนเอง

3) **พฤติกรรมที่สร้างหลักประกัน** เป็นการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่จะทำให้ตนเองสูญเสียความปลอดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การไม่สวมใส่เครื่องประดับที่มีราคาแพง หรือการแต่งกายให้มิดชิดเมื่อต้องออกไปข้างนอก

4) **พฤติกรรมการสื่อสาร** ผู้คนจะเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเพื่อร่วมกันกำหนดปัญหาที่สำคัญของชุมชนที่อาศัยอยู่และผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีของสังคมและลดความหวาดกลัวต่อภัยคุกคามภายนอก

5) **พฤติกรรมการมีส่วนร่วม** เป็นการร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงหรือละแวกใกล้เคียง ในการสร้างร่วมกันแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น โดยอาศัยถ่ายทอดทางความคิดและการสังเกตลักษณะของสภาพแวดล้อม เพื่อกำหนดสัญญาณบางอย่างว่าอาชญากรรมกำลังเข้าใกล้เขตชุมชน

การออกแบบสภาพแวดล้อมในพื้นที่เมืองเพื่อป้องกันอาชญากรรมเป็นการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่ที่สามารถป้องกันได้” (Defensible space) เป็นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นที่ที่ผู้คนอยู่อาศัยให้มีความน่าอยู่ และสามารถควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ในพื้นที่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากแต่ใช้กลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญตามแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม (Environmental criminology) มองว่าอัตราการเกิดอาชญากรรมสูงมาจากธรรมชาติของที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะพื้นที่สลัม (Slum) ที่มีการสำรวจในช่วงทศวรรษ 1960-1970 ที่

ปัจจัยด้านนิเวศวิทยามีอิทธิพลต่อการก่ออาชญากรรม ซึ่งอาชญากรรมเริ่มมีอัตราที่ลดลงหลังจากเกิดสงคราม ต่อมาจึงเกิดแนวคิดสัญญาณแจ้งเตือนจุดเสี่ยง (Hot spot) (Cozens, 2002) องค์ประกอบของในการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เมืองประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้ (Jacobs, 2007 cited in Awodiji & Owoyemi, 2024; Jeffery, 1971)

1) การเฝ้าระวังโดยใช้ธรรมชาติ (Natural surveillance) เป็นการเพิ่มการมองเห็นในพื้นที่เขตเมือง เพื่อทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของอาชญากร โดยอาศัยการออกแบบเชิงภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape architecture) ที่จะบูรณาการลักษณะของสังคมเมือง ตั้งแต่เรื่องความหนาแน่นของประชากร การใช้ที่ดิน และความสามัคคีปรองดองกันของคนในพื้นที่ ผ่านวิธีการที่สะดวกต่อการมองเห็น เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด การติดตั้งหน้าต่างที่สะดวกต่อการมองเห็นทางเดินและประตูหน้าบ้าน

2) การเสริมสร้างอาณาเขต (Territorial reinforcement) เป็นการคำนึงถึงลักษณะทั้งภายในและภายนอกที่อยู่อาศัย ซึ่งอาจทำให้เกิดต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เพื่อแบ่งแยกระหว่างพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่สาธารณะที่คนภายนอกจะรุกร้าเข้ามาไม่ได้เด็ดขาด เช่น การสร้างรั้วประตูหรือรั้วกันที่ไม่สูงมาก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม

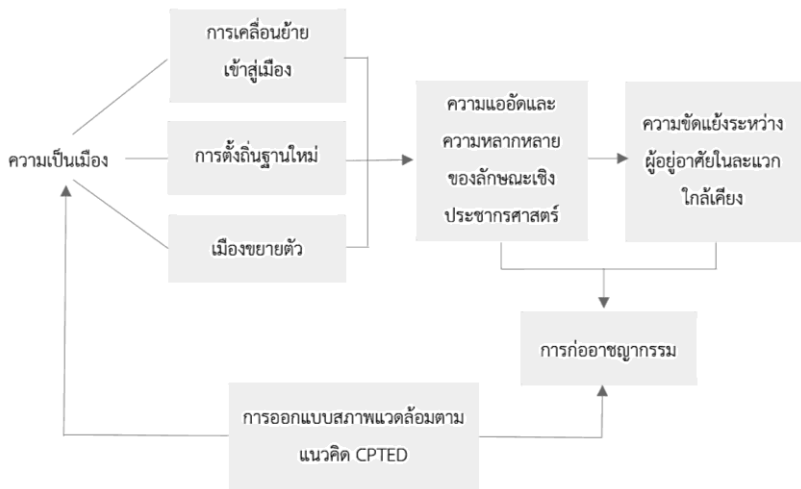
3) การควบคุมทางเข้า-ออก (Access control) โดยการสร้างพื้นที่แบบกึ่งสาธารณะ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของคนในพื้นที่ ทำให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสามารถแยกแยะคนแปลกหน้าได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการเพิ่มการจับตามองที่เรียกว่า “การเฝ้าระวังซึ่งกันและกัน” (Eye on street) ทำให้คนที่เห็นเหตุการณ์สามารถป้องกันและช่วยเหลือได้อย่างตรงเป้าหมาย

4) การดูแลรักษาพื้นที่ (Maintenance) ซึ่งเป็นกลไกที่จะช่วยส่งเสริมให้ทุกองค์ประกอบในการออกแบบสภาพแวดล้อมมีความสมบูรณ์ โดยการบำรุงรักษาและซ่อมแซมพื้นที่ในชุมชนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การติดตั้งระบบไฟฟ้า การตัดแต่งต้นไม้ให้เป็นระเบียบ หรือ การดูแลอาคารบ้านเรือนให้มีสภาพที่แข็งแรงพร้อมรับมือกับภัยคุกคามตลอดเวลา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

ความเป็นเมืองมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาความมั่นคงด้านพลังงาน ด้านอาหาร ด้านการเมือง และด้านความก้าวหน้าในชีวิต แต่การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วทำให้จำนวนประชากรเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งนำมาสู่ความแออัดและการแย่งชิงทรัพยากร ทั้งนี้ประชากรในพื้นที่เมืองจะมีลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ที่มีความหลากหลาย จึงเกิดโครงสร้างทางสังคมที่มีความซับซ้อนและมีสถานะการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง จากนั้นสังคมจะเริ่มเข้าสู่ความขัดแย้งของผู้ที่อาศัยใน

พื้นที่เมืองและละแวกใกล้เคียง การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาต่างๆ และความไร้ระเบียบทางสังคมจึงเกิดขึ้นได้ในเวลาเดียวกัน การอธิบาย ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของผู้คนในสังคมเมืองที่ถูกผลักดันให้เข้าสู่สภาพแวดล้อมทางสังคมรูปแบบใหม่ ภายใต้ระเบียบแบบแผนทางสังคม บรรทัดฐาน ค่านิยม และพฤติกรรมการบริโภคแบบใหม่ที่สร้างความตึงเครียดในการใช้ชีวิตและกระตุ้นให้เกิดอาชญากรรมได้เพิ่มขึ้น (Malik, 2016) แต่มีข้อสังเกตว่าการออกแบบสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยที่มีความปลอดภัยตามแนวคิดการออกแบบการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม หรือ CPTED จะช่วยส่งเสริมให้เมืองนั้นเป็นเมืองที่น่าอยู่ และดึงดูดความเชื่อมั่นของนักลงทุนได้ในอนาคต เนื่องจากมีภาพลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยและบริหารจัดการของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมือง อาชญากรรม
และการออกแบบสภาพแวดล้อม

ที่มา: โดยผู้เขียน

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าความเป็นเมืองมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาความมั่นคงด้านพลังงาน ด้านอาหาร ด้านการเมือง และด้านความก้าวหน้าในชีวิต แต่การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วทำให้จำนวนประชากรเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งนำมาสู่ความแออัดและการแย่งชิงทรัพยากร ทั้งนี้ประชากรในพื้นที่เมืองจะมีลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ที่มีความหลากหลาย จึงเกิดโครงสร้างทางสังคมที่มีความซับซ้อนและมีสถานะการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง จากนั้นสังคมจะเริ่มเข้าสู่ความขัดแย้งของผู้ที่อาศัยในพื้นที่เมืองและละแวกใกล้เคียง การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาต่างๆ และความไร้ระเบียบทางสังคมจึงเกิดขึ้นได้ในเวลาเดียวกัน การอธิบายข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของ

ผู้คนในสังคมเมืองที่ถูกผลักดันให้เข้าสู่สภาพแวดล้อมทางสังคมรูปแบบใหม่ ภายใต้ระเบียบแบบแผนทางสังคม บรรทัดฐาน ค่านิยม และพฤติกรรมทาง บริโภคแบบใหม่ที่สร้างความตึงเครียดในการใช้ชีวิตและกระตุ้นให้เกิด อาชญากรรมได้เพิ่มขึ้น (Malik, 2016) แต่มีข้อสังเกตว่าการออกแบบ สภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยที่มีความปลอดภัยตามแนวคิดการออกแบบ การป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม หรือ CPTED จะช่วยส่งเสริมให้ เมืองนั้นเป็นเมืองที่น่าอยู่และดึงดูดความเชื่อมั่นของนักลงทุนได้ในอนาคต เนื่องจากมีภาพลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยและ บริหารจัดการของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความเป็นเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม ที่ต่างไปจากอดีต ซึ่งมีพัฒนาการเรื่อยมาจนเข้าสู่ยุคที่การขยายตัวของ เมืองถูกนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่อื่นนอกเหนือจากมหานคร แต่อย่างไรก็ ตามสังคมปัจจุบันยังคงเป็นเป้าหมายของผู้คนจำนวนมากและมีการเคลื่อน ตัวของประชากรเข้าสู่ศูนย์กลางจากทั่วทุกสารทิศอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ อัตราการเติบโตของประชากรในเขตเมืองเพิ่มมากขึ้น รวมถึงเกิดการพลัด โฉมของเมือง วัฒนธรรม และศีลธรรมที่สังคมให้คุณค่า เพราะการเอาชีวิต รอดและมีชีวิตที่ดีขึ้นในมหานครใหญ่จะเป็นเป้าหมายที่ทุกคนต้องการ ไขว่คว้าให้ได้มาภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สังคมเมืองขาดการบูร

ณาการให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งแตกต่างจากสังคมชนบทที่ให้คุณค่ากับความรักความสามัคคีกันของคนในชุมชน การกระจายความเจริญที่ต้องให้พยายามมากเพียงใด แต่มหานครต่างๆ บนโลกยังคงเกิดการพัฒนารูปแบบเมืองโตเดียวเป็นจำนวนมาก ซึ่งความหนาแน่นของประชากรและความแตกต่างของวัฒนธรรมในการใช้ชีวิต ทำให้พื้นที่ในเมืองใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโอกาสและช่องว่างในการก่ออาชญากรรม

ดังนั้นการใช้แนวคิดการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเพื่อป้องกันอาชญากรรม จะทำให้สังคมเกิดการสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อร่วมกันออกแบบผังเมืองและวิธีการการบริหารจัดการความปลอดภัยของเมืองที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถยืดหยุ่นในการใช้พื้นที่ให้สอดคล้องตามการตัดสินใจของส่วนรวม (Bottom-up approach) ที่ไม่ได้มาจากการวางระบบโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ตามมุมมองของภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่ง แม้ว่าการจำกัดความเป็นเมืองจะเป็นเรื่องที่ควบคุมได้ยาก เพราะมีปัจจัยภายนอกที่รัฐไม่สามารถควบคุมได้ด้วยตนเองฝ่ายเดียว แต่การออกแบบสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเพื่อลดโอกาสของอาชญากรรมในการเข้าถึงพื้นที่และประชิดตัวคนในชุมชน ถือเป็นเรื่องที่รัฐสามารถควบคุมภายใต้ระบบการบริหารจัดการและวางโครงสร้างให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิศาสตร์และประชากรศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ได้ ทั้งนี้ภายใต้สถานการณ์ของโลกในปัจจุบันที่มีมิติด้านการบริหารและการพัฒนามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Radical change) ทำให้พื้นที่เมือง

กลายเป็นแหล่งช่องสุขของอาชญากรในทุกรูปแบบ ซึ่งตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความเป็นเมืองถูกขยายตัวออกไปในวงกว้างคือ เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตในทุกสรรพสิ่ง จึงทำให้การควบคุมอาชญากรรมเป็นไปอย่างยากลำบากมากขึ้น เพราะการติดต่อสื่อสารที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ดังนั้นการป้องกันอาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม จึงเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนในพื้นที่เมืองที่มีการอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เนื่องจากความต้องการในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิต (Well-being) แต่ถ้าสังคมปล่อยให้การเข้ามาอยู่ในพื้นที่เมืองเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยปราศจากการวางแผนและโครงสร้างพื้นฐานที่ดี (Cozens, 2008)

ท้ายที่สุดแล้วประชาชนจะเริ่มมองไม่เห็นหนทางที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืนได้ ซึ่งคำว่า “ความยั่งยืน” (Sustainability) ในมิติของอาชญากรรมมีความเชื่อมโยงกับความยั่งยืนในมิติที่สังคมโดยทั่วไปจะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ ชุมชนจะมีความยั่งยืน หากการดำรงชีวิตประจำวันมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและความสามัคคีปรองดองกันในชุมชนจะช่วยสนับสนุนให้เกิดอาชญากรรมลดลง เพราะทุกคนให้ความเอาใจใส่ดูแลครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรร่วม (Ownership) ของเมืองที่อาศัยอยู่ (United Nations Human Settlements Programme, 2024)

เอกสารอ้างอิง (References)

- กุลธิดา มาลาม. (2567). การค้ามนุษย์ข้ามชาติในประเทศไทย:
สถานการณ์ การคุ้มครองเหยื่อและการปราบปราม.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้า, 11(2567), 87-100.
- จอมเดช ตรีเมฆ. (2565). ปัญหาอาชญากรรมและนโยบายทางอาญา.
กรุงเทพฯ: บริษัท เอเชียจิตตอล การพิมพ์ จำกัด.
- ชำนาญ คนไฉ. (2560). ปัญหาอาชญากรรมในสังคม. วารสารวิชาการแสง
อีสาน, 14(2), 28-41.
- ดิเรกฤทธิ์ บุษยธนากรณ์ และสมณทิพย์ จิตสว่าง. (2565). การเปลี่ยน
รูปแบบของอาชญากรรมในศตวรรษที่ 21: ปัญหาอาชญากรรม
ลูกผสมในสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์, 52(1), 119-147.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2556). แนวคิดความเป็นเมืองและมิติทาง
เศรษฐกิจ. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ทักษิณ, 8(1), 81-95.
- รัฐศานติ เพชรหมู่. (2564). ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจและ
สังคมที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมในประเทศไทย.
(วิทยานิพนธ์หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, ม.นเรศวร).

ศุภลักษณ์ ใจเรือง. (2556). ผลกระทบของลักษณะทางกายภาพที่มีต่อการเกิดคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินในชุมชนประเภททาวน์เฮ้าส์กรณีศึกษาที่อยู่อาศัยในเขตบางเขน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 8(1), 70-83.

Awodiji, T. O., & Owoyemi, J. (2024). Effectiveness of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) Principles in Urban Environments: A Case Study of New Mexico. *Journal of Multidisciplinary Engineering Science and Technology*, 11(4), 16769-16778.

Chen, S., & Lin, J. (2021). Making with Shenzhen (Characteristics)-Strategy and Everyday Tactics in a City's Creative Turn. *Sustainability*, 19(3), 1-13.

Chetty, V. (2023). A Critical Review of Urban Sprawl Studies. *Journal of Geovisualization and Spatial Analysis*, 7, 1-13.

Clark, R. D. (1988). The primate city and the elephant city: A tale of two theses. *Social Science Quarterly*, 69(1), 40-52.

Cozens, P. (2002). Sustainable Urban Development and Crime Prevention Through Environmental Design for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century. *Cities*, 19(2), 129-137.

- Cozens, P. (2008). Crime Prevention through Environmental Design in Western Australia: Planning for Sustainable Urban Futures. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 3(3), 272-292.
- Cozens, P., Babb, C., & Stefani, D. (2022). Exploring and developing crime prevention through environmental design (CPTED) audits: an iterative process. *Crime Prevention and Community Safety*, 25, 1-19.
- Department of Economic and Social Affairs. (2019). *World Population Prospects 2019*. New York: United Nations.
- Ferdoos, A., & Ashiq, A. (2015). Impact of Urbanization on Juvenile Delinquency: A Study of Muzaffarabad Jail. *International Journal of Criminology and Sociological Theory*, 8(1), 1-14.
- Harris, B. A. (2020). Social crime prevention: Theory, community and the 'rural idyll'. In A. Harkness (Ed.), *Rural Crime Prevention: Theory, Tactics and Techniques* (pp. 43-57). London: Routledge.

- Jeffery, C. R. (1971). *Crime Prevention through Environmental Design*. California: Sage Publications.
- Malik, A. A. (2016). Urbanization and Crime: A Relational Analysis. *Journal Of Humanities and Social Science*, 21(1), 68-74.
- OECD. (2015). *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. Paris: OECD Publishing.
- Parilla, J., & Berube, A. (2014). *The Secrets of Munich's Success*. Retrieved 11 October 2024. from <https://www.brookings.edu/articles/the-secrets-of-munichs-success/>
- Park, R. E., & Burgess, E. W. (1967). *The City: Suggestions for Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*. Illinois: The University of Chicago Press. Ltd.
- Shahidehpour, M., Li, Z., & Ganji, M. (2018). Smart cities for a sustainable urbanization: Illuminating the need for establishing smart urban infrastructures. *IEEE Electrification Magazine*, 6(2), 16 - 33.
- Shaw, C., & McKay, H. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Illinois: University of Chicago Press.

Smith, M. (2024). Psychiatric epidemiology and the Chicago School of Sociology. *History of Psychiatry*, 35(1), 11–29.

Stuart, B. A., & Taylor, E. J. (2021). The Effect of Social Connectedness on Crime: Evidence from the Great Migration. *Rev Econ Stat*, 103(1), 18-33.

United Nations. (1995). *Demographic year book*. New York: United Nations.

United Nations Human Settlements Programme. (2016). *Urbanisation and development: Emerging futures*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.

_____. (2024). *Annual Report 2023: Local action in a time of crises*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.

Urban design lab. (2022). *Understanding the Concentric Zone Model*. Retrieved 1 October 2024. From <https://urbandesignlab.in/understanding-the-concentric-zone-model/>